

Hakemli Yazılar / *Refereed Papers*

Matbaadan İnternete Türkiye’de Yayın Hayatı ve Kütüphaneler*

Publication Life and Libraries in Turkey from the Printing Press to the Internet

Buket Candan **

Öz

Yayıncılık ve kütüphanecilik meslekleri zaman içinde birlikte anılır olmuşlardır. Yayıncılıkta yaşanan sorunlar farklı açılardan kütüphanecilikte de yaşanmaktadır. Yayıncılıkta yaşanan gelişmeler farklı açılardan kütüphaneciliğin gelişimini de etkilemektedir. Yayıncıların ürettikleri her türden bilgi kayıt ortamındaki belgeler, kütüphaneler aracılığıyla kullanıcıların hizmetine sunulmaktadır.

Bu araştırma ile, basım sanatının simgesi matbaanın ülkemize girişinden, internete uzanan zaman diliminde Türkiye ’nin yayın hayatı sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmeler boyutunda mercek altına alınarak, yayıncılık ve kütüphaneciliğin değişimi incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: yayıncılık; kütüphanecilik; matbaa; simge; internet

* Bu makale, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlanan “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Yayıncılık ve Kütüphanecilik Etkileşimi” başlıklı yüksek lisans tezine dayanılarak üretilmiştir.

** Dr., YURTKUR Genel Müdürlüğü, e-posta: buketcandan@yahoo.com

Abstract

Publishing and librarianship professions have been mentioned together in the course of time. Problems met in publishing, also met in librarianship in different points. Developments in publishing also influences the development of librarianship. Every sort of information and registered documents produced by publishers are presented to the service of users by libraries.

Publishing and librarianship alteration was discussed by this research, examining the past of publication life in context of social, political, cultural, economic and technological developments beginning from impart of the printing press in Turkey –symbol of art of printing- to internet.

Keywords: *publishing; librarianship; printing press; symbol; internet*

Giriş

Johann Gutenberg tarafından XV. yüzyılda matbaanın icat edilmesi¹ ve giderek gelişmesi, üretilen bilginin geniş ölçüde yayılmasına olanak sağlamıştır. XVIII. yüzyıldaki Aydınlanmanın, XIX. yüzyıl başındaki Sanayi Devriminin, XX. yüzyıldaki dev boyutlu bilimsel ve teknik atılımların matbaaya dayandığı söylenebilir. Demokrasi, insan hakları gibi temel değerlerin de matbaa ve buna bağlı olarak yayıncılığın gelişmesi ile yaygınlaşıp evrenselleştiği bir gerçektir.

Matbaanın icadı, kütüphanelerin de gelişip önem kazanmasına izin vermiştir. Matbaanın icadı ile birlikte kütüphanelerin büyüklüğü ve sayısı artarken, eğitim, bilim ve günlük yaşamda önemli roller üstlenmişlerdir (Burke, 2001, s. 56; Gorniak-Kocikowska, 2001, s. 2).

Matbaa icat edilmezden önce Ortaçağ Avrupası’nda kütüphaneler çoğunlukla üniversitelere² ya da katedrallere ait olup, sınırlı sayıda el yazması kitaba sahipken, aynı yıllarda Arap dünyasındaki kütüphanelerden bazıları 10.000’lerce ya da daha fazla koleksiyona sahiptir. Matbaanın icadı ile birlikte Avrupa’daki kütüphaneler, Arap dünyasındakileri bir anda geride bırakacak şekilde gelişmiştir (Burke, 2001, s. 56; Gorniak-Kocikowska, 2001, s. 2).

¹ Bazı kaynaklarda Gutenberg’in matbaayı ilk icat eden kişi olmadığı, Avrupa’da Gutenberg’den önce matbaa kurulup işletildiği, Gutenberg’in ise matbaayı sadece geliştirerek yaygın olarak kullanılır hale getirdiği bildirilmektedir (Ersoy, 1959, ss. 13-14; Kabacalı, 2000, s. 3).

² Burke (2001, s. 34)’e göre, Ortaçağ Avrupası’nda şehirlerin ve üniversitelerin ortaya çıkışı 12. yüzyıldan itibaren birlikte olmuştur. Bologna ve Paris’in model kurumlarını Oxford, Salamanca (1219), Napoli (1224), Prag (1347), Pavia (1361), Krakow (1364), Leuven (1425) ve daha birçokları izlemiştir. Glasgow’un kurulduğu 1451’de işleyen elli kadar üniversite vardır.

Ancak, matbaa konusunda ülkemizde Avrupa ile aynı çizgi yakalanamamıştır. Matbaa Türkiye'ye yaklaşık 300 yıllık³ bir gecikme ile girmiştir (Gerçek, 1939, s. 7; Binark, 1977, s. 23; Ersoy, 1998, s. 417; Çakın, 2004, ss. 153). Bu gecikme yayıncılığımızın ve buna bağlı olarak kütüphaneciliğimizin gelişimini de olumsuz yönde etkilemiştir. Ülkemizdeki kitap, gazete ve benzeri yayınların üretim ve tüketim oranları diğer batılı ülkelerle kıyaslandığında yetersiz kalmaktadır. Bilgi merkezleri olarak kütüphanelerimizin durumu da bundan farksız değildir.

Bu bağlamda; ülkemizde hem yayıncılık hem de kütüphanecilik alanında geleceğe yönelik sağlıklı politikalar oluşturabilmede, konuyu bir arada ele alan çalışmaların önemi ortaya çıkmaktadır.

Bu araştırma ile, Müteferrika Matbaasının kuruluşundan günümüze Türkiye'nin yayın hayatı sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmeler boyutunda mercek altına alınarak, yayıncılık ve kütüphaneciliğin değişimi incelenmiştir. Araştırma boyunca “Türkiye’deki basın-yayın alanındaki düzenlemeler, yayıncılık politikaları ve teknolojik gelişmeler, ülkemizdeki kütüphaneciliğin gelişimini de etkiler.” varsayımından hareket edilmiştir. Araştırmanın ağırlık noktasını Cumhuriyet Dönemi oluşturmaktadır.

Araştırma tarama modelindedir. Ülkemizde matbaanın kuruluşundan günümüze, tarihsel perspektif içinde toplanan veriler, belgesel tarama ve dokümanter analiz teknikleri kullanılarak *yorumlanmıştır*.

Cumhuriyet Öncesi Dönem

İlk Türk matbaasını kuran kişi İbrahim Müteferrika⁴ (1674-1745)'dir. Matbaa kurma izni alabilmek için İstanbul'da Türkçe eserler basımı için bir matbaa kurulmasının topluma ve devlete sağlayacağı faydaları “Vesile-t üt-Tıbaa” adlı bir broşürde toplamış ve broşürü, 1726'da Sait Efendi kanalıyla Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya sunmuştur. Bu broşürde basılmış eserin önemi, gerekliliği, basımın yararları etraflıca anlatılıyor, basım sanat ve tekniği on maddede özetlenerek, İslam diniyle ilgili konular dışında kalan sözlük, tarih, tıp, astrono-

⁴ Türkiye’de ilk resmi matbaanın kurulmasından önce (Ersoy, 1998, s. 417), azınlıkların matbaa kurup işlettikleri bilinmektedir. Galanti (1947, s. 100), Musevilerin 1492’de İspanya’dan Türkiye’ye gelirken, yanlarında bir matbaa getirdiklerini ve 1494 yılında İstanbul’da ilk matbaayı kurduklarını bildirmiştir. Musevilerin yanı sıra Ermeniler 1567’de, Rumlar 1627’de İstanbul’da matbaa kurup işletmişlerdir (Ersoy, 1959, s.s. 18-21; Adıvar, 1982, s. 167; Mystakıdis, 2001, s.437; İnuğur, 2002, ss. 151-152; Candan, 2006, s. 8).

⁵ Aslen Macar ve Kalvinist olan ve Protestan papazı yetiştirilmek üzere Macaristan’da iyi bir eğitim ve öğretim gören Müteferrika, daha 18 yaşındayken Osmanlı akıncılarının eline esir düşmüş (1692) ve İstanbul’a getirilerek esir pazarında satılmıştır. Müslüman olarak esirlikten kurtulmuş, Türkçeyi öğrenerek devlet hizmetine girmiştir (Berkes, 1973, s. 47; İnuğur, 2002, s. 153; Candan, 2006, s. 9).

mi ve diğer bilimlerle ilgili kitapların basımı için sadrazamdan izin isteniyordu. Broşürün yedinci maddesi kütüphanelerle ilgilidir. Bu maddede, “İstanbul’da ve imparatorluğun öbür şehirlerinde basım sayesinde kütüphaneler kurulur. Talebeler tahsilleri için kitabı kolayca temin edebilir ve memleket kalkınır.” ifadeleri yer almaktadır. Sadrazamın olumlu karşılması ve Sait Efendi’nin çabalarıyla, zamanın Şeyhülislamı Mevlana Abdullah Efendi, matbaa kurulmasında din bakımından sakınca olmadığı yolunda fetva vermiştir. Bu fetva üzerine Padişah III. Ahmet de, 1726 Temmuz ayında din kitapları basmamak şartıyla izin verdiğini belirten fermanı çıkartmıştır. Böylece kurulan Osmanlı İmparatorluğunun ilk resmi matbaası, 1729 yılında ilk kitabını basmıştır (Gerçek, 1939, ss. 50-51; Ersoy, 1959, ss. 30-33; İnuğur, 2002, ss. 154-155; Candan, 2006, ss. 8-12).

Yaklaşık 300 yıllık bir gecikmeyle ve büyük umutlarla kurulan bu matbaada, Vankulu Lügati’nin yayınlandığı 1729 yılından, Müteferrika’nın öldüğü tarih olan 1745 yılına kadar geçen 16 yıllık sürede sadece 17 kitap basılabilmıştır (Ersoy, 1959, s. 36; Baysal, 2010).

Buna çeşitli kaynaklarda birçok sebep gösterilmektedir. Teknik ve maddî yetersizlikler, ülkedeki eğitim sisteminin yeterince örgütlenememesi ve dinî konularda yoğunlaşmasına karşın, dinî eserlerin basımının yasak olması, matbaanın temel ham maddesi olan kâğıdın yüksek ücretlerle yurt dışından getirilmesi nedeniyle basılan eserlerde istenen ucuzluğun sağlanamaması, halkın okur-yazarlık oranının çok düşük olması bunlar arasında sayılabilir (Berkes, 1973, ss. 57-59; Alpay, 1976, s. 30; Ersoy, 1998, ss. 429-432; Çakın, 2004, s. 157).

Yayıncılık alanında yaşanan asıl gelişme, Tanzimat ve Islahat Fermanlarından sonra olmuştur. Söz konusu fermanlarda yayıncılıkla ilgili bir yasal düzenleme olmamasına rağmen, bu fermanlar sayesinde hız kazanan batılılaşma hareketleri ve özel yayıncılığın da teşvik edilmesiyle, hem matbaa hem de yayın sayılarında geçmişe oranla hızlı bir artış yaşanmıştır. Tanzimat Fermanından bir yıl sonra ilk özel gazete Ceride-i Havadis yayımlanmaya başlanmış, bunu özel yayıncılığı düzenleyen iradeler izlemiştir (Ertuğ, 1959, ss. 149-152; Jeltyakov, 1979, ss. 46-47; İnuğur, 2002, ss. 181-182).

Bu iradelerde ilk başlarda, özel girişimcilerin matbaa açarak, kitap basmalarını kolaylaştırıcı düzenlemeler yer almıştır. Daha sonra yayınlanan iradelerle birlikte matbaa sayıları hızla çoğalmış, ülkedeki elçilikler de kendi matbaalarını kurarak, kitap, gazete yayıncılığına başlamışlardır. Ancak, bu arada birçok ruhsatsız matbaa kurulduğu ve buralarda izinsiz kitap yayımlandığı sapanmış ve 1856 yılında yayınlanan iradeyle basılacak her kitap için Babîâlî’den izin alınması zo-

runluluğu getirilerek, ilk sansür uygulamaları başlatılmıştır (İskit, 1939, ss. 844-845; 2000, ss. 33, 35, 37).

Bu iradeleri, 1857 tarihli Matbaa Nizamnamesi, yine 1857 tarihli ilk Telif Nizamnamesi ve 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi izlemiştir (İskit, 1939, ss. 691-695, 846-847, 878). İradeler ve ilk nizamname dolaylı olarak kütüphanelerle ilgili olduğu hâlde, 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi yasal olarak ilk derleme olgusunu da beraberinde getirmiştir (Acaroğlu, 2003, s. 289). Nizamnamenin dördüncü maddesine göre, yayınlanan her gazete ve derginin imzalı ve mühürlü birer nüshası, İstanbul'da Matbuat Müdürlüğüne taşrada ise valiliklere verilecektir denilmektedir (İskit, 1939, s. 692). Ancak, bu sadece sansür ağırlıklıdır.

Bu nizamnamenin yayınlanmasından üç yıl sonra, 12 Mart 1867'de Sadrazam Ali Paşa tarafından Kararname-i Âli adlı bir kararname hazırlanarak tüm gazetelere gönderilmiştir (Kabacalı, 1990, s. 30). Gönderilirken geçici olduğu belirtilmesine rağmen, 1909 yılına kadar yürürlükte kalan bu kararname, Matbuat Nizamnamesi'nin sansürle ilgili maddelerini ağırlaştırıcı hükümler içermektedir.

Söz konusu nizamname ve kararnamenin yayınlanmasından sonra, birçok gazete geçici veya sürekli olarak kapatılmış, birçok gazeteci yurt dışına çıkmak zorunda kalmıştır (İnuğur, 2002, ss. 206, 216-224). İlk kitap sansürü de yine bu dönemde, Matbaa Nizamnamesi'ne göre gerekli izin alınmadığı gerekçesiyle 1873 yılında gerçekleştirilmiştir (Kabacalı, 1990, s. 41).

Tüm bunlardan da anlaşılmalıdır ki; ülkede matbaanın kuruluşundan itibaren, basın-yayın alanında izlenen hükûmet politikaları, yayınlanan irade ve nizamnameler ilk zamanlar özel yayıncılığı teşvik eder nitelikte düzenlemeler içerirken, matbaa sayısının artması, yayıncılığın az da olsa gelişmesiyle denetim ve sansür amaçlı düzenlemeler ağırlık kazanmıştır. Buna neden olarak, kaçak çalışan matbaaların çoğalması nedeniyle devlet matbaasının gelirinin düşmesi ve devletin uygulamalarını eleştirir nitelikteki yayınların artmasıyla, yayıncılığın rejimin karşısında bir tehlike olarak algılanması görülmektedir. Böylece bilgi üretimi ve bilgi yayımı devlet eliyle engellenmekte, Türk yayın hayatının gelişimine istemeden de olsa sınırlamalar getirilmektedir.

İlk Türk matbaasının kuruluşundan itibaren yayıncılık konusunda varolan en önemli yasaklardan biri olan dinî eser yayımlama yasağı, 1803 yılında bir din kitabı olan Risale-i Birgivi'nin yayınlanmasıyla kaldırılmıştır. Ancak bu yasağın kaldırıldığını bildiren bir ferman veya fetvaya rastlanmamıştır (Baysal, 2010). Bu tarihten sonra dinî konulardaki basılı eserler hızla çoğalarak, 1875 yılına kadar verilen eserler arasında ilk sıralara yerleşmiştir (Baysal, 2010).

Matbaanın ülkemizde kuruluşundan itibaren bilimsel konularda birçok çeviri eser yayımlandığı hâlde, edebî konulardaki çevirilere ancak 1850’den sonra rastlanmaktadır. Tiyatro ve roman tarzında ilk basılı eserler ise, 1869 yılından sonra verilmiştir. 1729 yılından, 1875 yılına kadar olan dönemde 3066 eser verilmiştir (Baysal, 2010).

1869 yılında yayımlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, batılılaşma ile birlikte yayıncılığa ve kütüphaneciliğe eğitim konusu içinde daha fazla önem verilmeye başlandığının bir göstergesi gibidir. Bu nizamnameyle birlikte kütüphaneler eğitim hizmeti kapsamına alınmakta ve batılı tarzdaki yeni eğitim sisteminde gerekli olan telif ve tercüme eserlerin yayıncılığıyla ilgili Maarif Nezareti bünyesinde bir birim de oluşturulmaktadır. Ardından, 1876 yılında Maarif Nezaretinde oluşturulan bir komisyona İstanbul’daki 69 vakıf kütüphanesinin 40 ciltlik basılı kataloğu hazırlanmıştır. Bu gelişmeleri 1882 yılında Bayezit’teki Kütüphane-i Umumî, yani bu günkü adıyla Beyazıt Devlet Kütüphanesinin kuruluşu izlemiştir (İskit, 2000, ss. 52-53; Soysal, 2007; ss. 19, 21, 23). 1869 yılından itibaren yukarıda sayılan bu çalışmalar, devletin yayıncılık ve kütüphanecilik ile ilgili konularla daha fazla ilgilenmeye başladığı izlenimi yaratmaktadır. Ancak, Mısır Nazırlar Meclisi ikini katibi Ahmet Zeki Bey’in 1909 yılında sadrazam Hilmi Paşaya sunduğu İstanbul Kütüphaneleri Hakkında Rapor’da, İstanbul Vakıf Kütüphanelerinin durumu konusunda çizdiği tablo ise tam bir hayal kırıklığıdır (Ötügen, 1956).

23 Aralık 1876’da II. Abdülhamit tarafından ilk Anayasa’nın ilânı ile I. Meşrutiyet dönemi başlamış; ancak yaşanan özgürlük ortamı, Osmanlı-Rus savaşı bahane edilerek ilân edilen sıkı yönetim nedeniyle çok kısa sürmüştür (İnuğur, 2002, ss. 259-260).

31 yıl süren İstibdat Döneminde bütün mizah dergileri kapatılmış, birçok gazete, kitap, dergi sansüre uğramış, toplatılmış ve yakılmıştır. Yayın hayatında yaşanan bunca engellemelere rağmen, bu yıllarda yayın sayılarıyla birlikte matbaa sayılarında da bir artış yaşanmıştır. Ancak, yeni kurulan matbaaların hepsi İstanbul dışındadır. Bu dönemin son yıllarında, artan baskı ve sansür, zararlı yayınlar yaptığı gerekçesiyle devlet matbaasının bile kapatılması (Alpay, 1976, ss. 30-32), yayın sayılarını hızla düşürmüştür. Bu düşüşte, ülkenin ekonomik açıdan zayıflığının da etkili olduğunu unutmamak gerekir (Alpay, 1976, s. 49; Candan, 2006, ss. 64, 247).

1888 yılında yayımlanan Matbaalar Nizamnamesi, yalnız matbaacıları değil, kitapçıları, dizgi harfi dökümcüleri, kitap ve süreli yayın çıkaracakları da kapsamına alarak, denetim ve ruhsat işlemlerini ağırlaştırmasıyla, o yıllarda yayın hayatında yaşanan baskının boyutlarını yansıtmaktaydı (İskit, 1939, ss. 849-855).

1895 yılında bu nizamnamenin yerine çıkarılan, “Matbaalar ve Kitapçılara ve Bunlara Bağlı Konulara Dair Nizamname”nin 20’nci maddesinde, basımı sonrası denetim için alınan eser sayısı beşe yükseltilirken, bu beş nüshadan iki tanesinin *Babıâli Kütüphanesine* konulmak üzere alınacağı bildirilmektedir. Bu da o tarihlerde kütüphanelerin öneminin arttığının, derleme olgusunun güçlendiğinin bir kanıtıdır (İskit, 1939, s. 860).

1908 yılında II. Meşrutiyet’in ilânı sonrası, 1876 Anayasası’nın tekrar yürürlüğe konmasıyla yaşanan özgürlük ortamı, her alanda olduğu gibi hükûmetin izlediği basın-yayın politikalarını da etkilemiş; baskı ve sansürün ortadan kalkmasıyla birçok kitap, dergi, gazete ve broşür hızla yayınlanmaya başlanmıştır. İskit(1939, s. 76)’in deyişiyle matbuat coştüğundan, iki aya yakın sürede çıkarılan gazete ve dergi sayısı 200’ü aşmıştır. Ayrıca, birçok kitap ve broşür de yayınlanmaya başlanmıştır (Kabacalı, 2000, s. 133). İstibdat Döneminin son yıllarında 170’lere kadar gerileyen basılan eser sayısı, 1908 yılıyla birlikte 759’a çıkmış, daha sonraki yıllarda ise 1.600’lere ulaşmıştır (Candan, 2006, ss. 65, 247).

II. Meşrutiyet’in ülkeye getirdiği özgürlük ortamına uygun olarak, 1909 yılında yayıncılık alanında da yeni yasal düzenlemelere gidilmiştir. Bunlar, 18 Temmuz 1909’da aynı gün kabul edilen Matbaalar ve Matbuat Kanunlarıdır. Her iki Kanun da II. Abdülhamit dönemindeki nizamnamelerle kıyaslanamayacak kadar baskı ve sansürden uzaktır (İnuğur, 2002, s. 317).

Matbaalar Kanunu Meclis-i Mebusanda görüşülürken, basılan her eserden basımı sonrası, kanunda bildirilen resmî makamlara verilecek olan iki nüshanın, bir *Meclis Kütüphanesi* kurularak buraya verilmesi teklif edildiyse de o gün için gerçekleştirilememiştir (Soysal, 1998, ss. 140-141).

Bu Kanunları 1911 yılında çıkarılan Hakkı-ı Telif Kanunu izlemiştir. 1857 tarihli Telif Nizamnamesi’ni yürürlükten kaldıran bu Kanun, 1951 yılına kadar bazı maddeleri değiştirilerek yürürlükte kalmıştır (İskit, 1939, ss. 878-882; 2000, s. 95). Söz konusu Kanun telif hakları kapsamına giren fikir ve sanat eserlerini düzenleyip, eser sahiplerinin haklarını teminat altına alarak, yayıncılığın gelişmesine katkıda bulunmuştur.

II. Meşrutiyetin ilanı sonrası yapılan yasal düzenlemelerle yayıncılığın teşvik edilmesi ve yayın sayılarının artması, kütüphanelerin gelişimini de olumlu yönde etkilemiştir. 1911 yılından itibaren İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin hükûmet programlarında ülke yayınların derlenip yararlanmaya sunulabileceği bir “millî kütüphane” kurma fikri sürekli yer alır olmuştur. Yürütülen çalışmalara rağmen o tarihlerde bir Milli Kütüphane kurulamasa da bu fikir, 1912-1918 yılları arasında

çeşitli illerde “millî kütüphane” adıyla pek çok kütüphane kurulmasına öncülük etmiştir. 1911’de temeli atılan Türk Ocağı ve bunun taşra örgütünde kurulan kütüphaneler de bir tür halk kütüphanesi işlevi görmüştür (Soysal, 2007, ss. 24-25). Ancak I. Dünya Savaşı ile birlikte basılan eserlerde hızlı bir düşüş yaşanmış; ardından gelen Kurtuluş savaşı ile birlikte bu gerileyiş artarak devam etmiştir (Candan, 2006, ss. 65, 247).

Cumhuriyet Dönemi

Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasının ardından, yeni kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyeti, eğitimden kültüre, sağlıktan tarıma bir yeniden yapılanma dönemine girmiştir. Daha Lozan görüşmelerinden itibaren, yayıncılık ve kütüphanecilik ile ilgili konular hükûmetin eğitim ve kültür politikaları içinde yer almış; hükûmet programlarında sık sık gündeme getirilmiştir. Hükûmet Lozan’da uluslararası anlaşmalarla korunan tercüme eserler için Türkiye’ye muafiyet tanınmasını sağlamış ve daha sonra Maarif Vekâleti içinde Telif ve Tercüme Heyetini oluşturmuştur (Yazıcı, 1984, s. 20; İskit, 2000, s. 105).

Tüm bu çalışmaların amacı; Mustafa Kemal Atatürk’ün 01 Mart 1923 tarihinde yaptığı, Meclisin “I. Dönem 4. Yasama Yılı”nın açılış konuşmasında, “Kitap yazmak ve tercüme etmek, millî egemenliğimizin dayanağı ve millî kültürün önemli yayılma aracıdır.” sözleriyle özetlenmiştir. Ayrıca yine aynı konuşmada, bir önceki yıl Maarif Vekâleti kütüphanelerine parasız birçok kitap gönderildiğini ve bu işlemin yeni yazılacak olanlar ve çevirisi yapılacak olanlar ile birlikte artarak devam edeceği, bildirilmiştir (Atatürk’ün Türkiye..., 1923)

1924 yılında ülkemizdeki kütüphanelerin gelişimine çok olumlu katkıları olacak Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun kabul edilmesiyle, bütün medrese ve okullar Maarif Vekâletine devredilmiş ve böylece tüm vakıf kütüphaneler de Maarif Vekâletine devredilerek, bir kamu kurumu hâline dönüştürülmüştür (Soysal, 2007, ss. 52-53).

Söz konusu Kanun’un kabul edilmesinin ardından hazırlanan 1924 Anayasası’nın 77’nci maddesi, basın-yayın konusundadır ve bu madde ile geçmişte yaşanan basın yayın alanındaki baskı ve sansür tamamen kaldırılmıştır (1924 Anayasası, 2011).

1924 Anayasası’nın kabul edilmesinden bir yıl sonra, Maarif Vekâleti Hars Dairesi Müdürü Hamit Zübeyr Koşay tarafından hazırlanan “Kütüphanelere Dair” adlı raporda, ülkedeki kütüphanelerin durumu saptanarak, yapılması gerekenler

planlanmıştır. Raporda, kütüphanecilik eğitimi verilmesi, basılı eserleri içeren bir Türk bibliyografyasının hazırlanması, başkentte bir millî kütüphanenin, üniversite olan diğer şehirlerde üniversite kütüphanelerinin ve tüm il ve ilçelerde halk kütüphanelerinin kurulması ve Maarif Vekâleti içindeki Telif ve Tercüme Heyeti yayınlarından bu kütüphanelere gönderilmesi gibi konular ağırlık kazanmıştır. (Koşay, 1960, ss. 36-40).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yeni kütüphaneler kurup, bunları yeni eserlerle zenginleştirmenin yanında, Osmanlı İmparatorluğundan devralınan eski eserlerin korunmasına da büyük önem verilmiş; bu konuda ülke genelinde kapsamlı katalog çalışmaları yapılmıştır (Ersoy, 1962, ss. 27-28).

Böylece, savaş sonrası yayıncılığın teşvik edilmesiyle, I. Dünya Savaşı ve ardından gelen Kurtuluş savaşı'nın etkisiyle yıllar itibarıyla 500-600'lere düşen basılan eser sayıları, tekrar 1000'lerin üzerine çıkmış ve her geçen yıl biraz daha artmıştır (Candan, 2006, ss. 109, 248).

Ancak bu özgürlük ortamı fazla uzun sürmemiş, 1925 yılında başlayan Şeyh Sait ayaklanması, beraberinde Takrir-i Sükun Kanunu'nu getirmiştir. Kanun'un birinci maddesine istinaden zararlı oldukları gerekçesiyle o dönemde, birçok gazete ve dergi kapatılmış, birçok gazeteci de yargılanmıştır (Kabacalı, 1990, ss. 114-115; 2000, ss. 161-162).

Bu yıllarda yayıncılık alanında çıkarılan bir diğer Kanun, 1927 tarihli "Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu"dur. 1986, 1988 ve 2004 yıllarında yapılan çeşitli değişikliklerle günümüze kadar gelen Kanun, özellikle 1980'li yıllarda adından söz ettirecek, beş yıllık kalkınma plânlarında da yer alacaktır (Küçükleri Muzır..., 1927).

1928 yılına gelindiğinde tüm eğitim ve kültür hayatımızda büyük değişiklikler yaratacak olan bir devrim, Harf Devrimi gerçekleştirilmiştir. Böylece, okuma-yazma ve matbaalarda kullanımı büyük sıkıntılar yaratan Arap harfleri bırakılarak, yerine Latin harfleri kullanılmaya başlanmıştır (Alpay, 1976, ss. 1-8; İskit, 2000, ss. 67-68; Kongar, 2005, ss. 102-104). Harf Devrimi ile Millî Kütüphaneyi kurmak için ilk somut adım da atılmıştır. Dönemin Başbakanı İsmet İnönü'nün Harf Devrimi'nin uygulanması konusundaki Maarif Vekâletine gönderdiği belgenin "Tabî İşeri" başlıklı bölümünde, Millî Kütüphanenin kurulması ile ilgili bir karar da yer almıştır (Alpay, 1976, s. 45; 1981, s. 127; Soysal, 2007, s. 62).

Latin harflerinin kullanılmaya başlandığı ilk zamanlarda, zaten % 10'u okur-yazar olan bir ülkede (Alpay, 1976, s.26; Kabacalı, 2000, s. 174), alfabe değişikliği de eklenince gazete tirajları birden düşmüş, yeni harflerle basılan ki-

tapları kimse almaz olmuştur. Ancak, Latin harflerinin Arap harflerinden çok daha kolay ve çabuk öğreniliyor olması ve hemen her ilde açılan millet mektepleri sayesinde okuma-yazma oranının artmasıyla, yayıncılık alanında yaşanan bu kötü gidiş kısa sürede tersine dönmüştür. Böylece hızla gazete tirajları yükselmiş, ülkede basılan kitap sayıları artmıştır (Kaynardağ, 1983, ss. 2825-2826; Kabacalı, 2000, ss. 172-174; Candan, 2006, ss. 76, 249). Tüm bu gelişmelere bağlı olarak, kütüphane kaynaklarının ağırlık merkezinin niteliğinde de hızlı ve kalıcı bir değişiklik yaşanmıştır (Soysal, 2007, s. 63).

Cumhuriyet’in ilk Basın Kanunu, 25 Temmuz 1931 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanunun kabul edilmesiyle, 1909 tarihli Matbaalar ve Matbuat Kanunları ve 1911 tarihli Hakk-ı Telif Kanunu’nun bu kanuna uymayan hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır (İskit, 1939, ss. 730-746). Ancak bu Kanun hazırlanırken, Serbest Cumhuriyet Fırkasının parti toplantılarında çıkan olaylar hükümet karşıtı basın yazdığı yazılara bağlanmış ve Kanun’da bu nedenle basın sansürünü içeren maddelere yer verilmiştir (Kabacalı, 1990, s. 127). Bu türdeki kanunlar, hükümetlerin basın-yayın alanındaki baskı ve yıldırma politikaları, her zaman Türk yayıncılığına zarar vermiş ve dolaylı olarak kütüphanelerimizin gelişimini de engellemiştir.

1932 yılında Halkevlerinin kurulması ve her Halkevinde bir kütüphaneye yer verilmesi, ayrıca Halkevlerinin yayıncılık faaliyetleriyle de ilgilenmeleri, kitapların ve kütüphanelerin tüm ülkede halkla buluşmasını sağlamıştır. Dokuz şube altında faaliyetlerini sürdüren Halkevlerinin bir şubesi, kütüphane ve yayın şubesi adını taşımaktaydı. 08 Ağustos 1951 tarihinde kabul edilen kanunla kapatıldığında ülkedeki Halkevi sayısı 477’ye, Halk Odası sayısı da 4.327’ye ulaşmıştır. 1932-1951 yılları arasında, İstanbul ve Ankara dışındaki Halkevlerinin yayını olarak, yaklaşık 500 kadar kitap çıkmıştır. Halkevlerinin kapatılmasıyla taşra yayıncılığının hızı kesilmiş; 1960’larla birlikte taşra gazeteciliği gelişip, matbaa sayısı artarken, taşra yayıncılığı gerilemiş ve neredeyse ortadan kalkmıştır (Çavdar, 1983, ss. 878-884; İskit, 2000, ss. 162-164; Kabacalı, 2000, ss. 204-205).

1930’lu yıllarda artan yayın sayıları, derleme ihtiyacını daha fazla hissettirir olmuştur. Böylece, Atatürk’ün talimatıyla Maarif Vekâletince hazırlanan “Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu” 21 Haziran 1934 tarihinde kabul edilmiştir. Yayıncılık alanında hazırlanmış en önemli kanunlardan biri olan bu Kanun’un kabul edilmesiyle, ülkemizde kütüphaneciliğin gelişimi de hızlanmıştır. Kanun sayesinde, daha Millî Kütüphane kurulmadan, bu kütüphanenin kitapları bir merkezde toplanmaya başlanmış (Alpay, 1981, s. 127; Gürcan, 1997, s. 12); yine bu Kanun’un 13’üncü maddesi hükmü gereği Türkiye Bibliyografyası yayınlanmaya başlanmıştır (Basma Yazı..., 1934, s. 2741).

1939 yılında, yayıncılık alanındaki sorunları tartışmak, bu sorunlara çözüm önerileri üretmek ve gelecekte uygulanacak yayıncılık politikalarını belirlemek amacıyla, Birinci Türk Neşriyat Kongresi, Maarif Vekâleti tarafından düzenlenmiştir. Kongrede yayıncılığın sorunlarının çözümünde devletten yardım beklenirken, kütüphanelere ise, gelişen yayıncılıkla birlikte bir milli kütüphane kurma fikri bağlamında sınırlı olarak değinilmiştir (Birinci Türk..., 1997).

Bilindiği gibi bir millî kütüphane kurma fikri, II. Meşrutiyet sonrası İttihat ve Terakki Partisinin parti programında her zaman yer almış ve şiddetle savunulmuştur. Cumhuriyet'in ilânı ile birlikte bu fikir daha da güçlenmiş, yayıncılık alanında yapılan çalışmalar "bir millî kütüphane kurma" hedefi doğrultusunda plânlanmıştır. Bu fikir, Cumhuriyetin ilânı sonrası yapılan eğitim, kültür, yayıncılıkla ilgili çalışmalarda, hazırlanan raporlarda, sık sık gündeme getirilmiştir. Türk eğitim, kültür ve yayın hayatında yaşanan olumlu gelişmeler, millî kütüphanenin kuruluşunu hızlandırmış ve ihtiyacını arttırmıştır.

Bu konudaki asıl önemli adımlar, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar Müdürlüğünde görev yaptığı sırada Adnan Ötügen tarafından atılmıştır. Ötügen, Bakanlık bünyesindeki *Millî Kütüphane Hazırlık Bürosu* ile 15 Nisan 1946 tarihinde kuruluş çalışmalarını başlatmıştır. Kısa sürede 60.000'e ulaşan eser sayısı sonrası, Ankara Kumrular Sokakta bulunan ve günümüzde Ankara İl Halk Kütüphanesi olarak hizmet veren binaya taşınan Millî Kütüphane, 16 Ağustos 1948 tarihinde nihayet hizmete girmiştir. 23 Mart 1950 tarihinde kabul edilen 5632 sayılı Millî Kütüphanenin Kuruluşu Hakkında Kanun ile de resmîyet kazanmıştır (Millî Kütüphanenin..., 1950; Keseroğlu, 1983, s. 1310; Millî Kütüphane, 2011).

Millî Kütüphanenin kuruluşu dünyadaki örnekleriyle karşılaştırıldığında, köklü bir kütüphane geleneğine sahip ülkemizin, bunu çok gecikmeli olarak gerçekleştirebildiği görülmektedir. Bu tarih Fransa'da 1480, İngiltere'de 1753, ABD'de 1800, İtalya'da 1804, Yunanistan'da ise 1828'dir (Keseroğlu, 1983, s. 1310). Bundan da anlaşılmaktadır ki; matbaanın ülkemizde resmî olarak kullanılmaya başlanmasında yaşanan yaklaşık üç yüz yıllık gecikme, Türkiye'de yayın hayatının gelişimini olumsuz yönde etkilemiş ve böylece Millî Kütüphanenin kuruluşu da gecikmiştir.

Kuruluş Kanunu'nun yayımlanmasından iki yıl sonra Millî Kütüphane bünyesinde UNESCO'nun teknik desteğiyle bir Bibliyografya Enstitüsü kurulmuştur. Ulusal nitelikli böyle bir birimin kurulmasıyla, Türkiye'de bibliyografik etkinlikler yeni bir döneme girmiş ve Enstitüde Türkiye Makaleler Bibliyografyası'nın yayınına başlanmıştır. Bir süre sonra, Türkiye Bibliyografyasını yayınlama görevi

de Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğünden alınarak 5632 sayılı Millî Kütüphane Kuruluşu Hakkındaki Kanun’a ek, 6568 sayılı Kanun ile Millî Kütüphaneye devredilmiştir (Soysal, 1983, ss. 14-15).

Millî Kütüphanenin kurulmasıyla birlikte kütüphanecilik alanındaki gelişmeler hız kazanmıştır. 1954 yılında, Türkiye’de üniversite düzeyinde ilk kütüphanecilik eğitimini verecek olan, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Enstitüsü, Ankara Üniversitesi ile American Library Association (ALA)’ın işbirliği ve Ford Vakfı’nın malî desteğiyle kurulmuştur (Köklü, 2001, ss. 152-153; Çakın, 2005, s. 3; Soysal, 2007, s. 257).

Yine 1950’li yılların başında, yayıncılık alanında çok büyük öneme sahip üç kanun, Mecliste kabul edilerek yürürlüğe konmuştur. Bunlardan ilk ikisi, 1931 tarihli Matbuat Kanunu’nun yerine kabul edilen, 5680 sayılı Basın Kanunu ve 5681 sayılı Matbaalar Kanunu’dur. Söz konusu kanunlar 1931 tarihli Matbuat Kanunu’nun basına getirdiği baskı ve sansürü ortadan kaldırmak amacıyla hazırlandığı hâlde, zamanla yine birçok maddeleri basın özgürlüğünü kısıtlayıcı yönde değiştirilmiştir (Kabacalı, 1990, s. 164; 2000, s. 213). Bu Kanunların direkt kütüphanelerle ilgisi olmamasına rağmen, basın-yayın alanındaki özgürlükler bilgi üretimini artırmakta ve böylece kaynak yönünden zenginleşen kütüphanelerin gelişimi dolaylı olarak etkilenmektedir.

Basın ve Matbaalar Kanunlarının kabul edilmesini, yayıncılık ve kütüphanecilik açısından çok önemli bir kanun olan, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 05 Aralık 1951 tarihinde kabul edilmesi izlemiştir (Fikir ve Sanat..., 1951). Bu Kanun ile eser sahiplerinin hakları güvence altına alınırken, bilgi üretimi de teşvik edilmektedir.

İkinci Dünya Savaşının olumsuz etkileri henüz atlatılmamışken çok partili hayata geçiş ve yaşanan siyasî gruplaşmalar, gittikçe bozulan ekonomi, Cumhuriyet’in ilk yıllarında gerçekleştirilen eğitim ve kültür alanındaki hamlelerin yavaşlamasına sebep olmuştur. Bu gelişmeleri, basın yayın alanında yapılan baskı ve sansür içerikli yasal düzenlemeler izlemiştir. Her geçen gün kötüye giden ekonomi, artan iç huzursuzluklar, baskı ve yıldırma politikaları 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi ile noktalanmıştır (Candan, 2006, ss. 105-108).

Darbe sonrası hazırlanan 1961 Anayasası birçok yeniliği de beraberinde getirmiştir (1961 Anayasası, 2011). Anayasa’da kişi hak ve özgürlüklerine verilen büyük önemle birlikte, basın ve yayın konusuna da ayrıntılı olarak değinilmiştir. Bu hükümler Türk yayıncılığına o güne kadar görülmemiş sınırsız özgürlükler tanımıştır.

1961 Anayasası ile birlikte plânlı kalkınma dönemine geçilmiş; kütüphaneler için gerçek anlamda ilk plânlama çalışmaları 1961 yılında başlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, Plânlama Kurulu denetiminde kurulan Kütüphaneler Komitesi, Aziz Berker Başkanlığında 31 Ocak-17 Mart 1961 tarihleri arasında yaptığı 35 toplantıyla, üniversite kütüphaneleri dışında, kamu kurumu niteliği taşıyan tüm Türkiye kütüphanelerinin sorunlarını inceleyerek, gelecek on yıl için plân ve programını hazırlamıştır (Kütüphaneler..., 1961; Ersoy, 1966, s. 13). Böylece ilk defa kütüphane hizmeti ile hizmete ait sorunlar bir bütünlük içinde kütüphaneciler tarafından ele alınarak, uzun vadeli çözüm yolları saptanmıştır (Soysal, 2007, ss. 69-72). Söz konusu raporda getirilen önerilerin bazıları, ileride uygulama alanı bulmuştur (Ersoy, 1966, s. 13). Ancak Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda, bu rapordan faydalandığı söylenememek mümkündür (Soysal, 2007, s. 71).

1960 sonrasında, Anayasa'nın ve yasaların Türk yayıncılığına sağladığı özgürlükler, plânlı kalkınma sonucu yayıncılık konusunda alınan tedbirler, yeni kurulan tesislerle kâğıt sanayinin üretiminin artması, basım sanayinde yeni teknoloji ile donatılmış tesislerin yaygın hâle gelmesi yayın sayılarını artırmış; bu gelişmelerle birlikte kütüphaneler ve kütüphanelerden yararlananların sayısı da hızlı bir artış göstermiştir (Candan, 2006, ss. 172, 250-251).

Ancak ülkede yaşanan bu özgürlük ortamı, 1960'lı yılların sonlarında siyasî gruplaşmalara yol açmış, 1968 yılında tüm dünya ile birlikte ülkemizde de gençlik hareketleri başlamıştır. Bu gelişmeleri 1971 Muhtırası izlemiştir. Muhtıra sonrası yapılan Anayasa değişikliği ile olayların sebebi olarak görülen özgürlükler kısıtlanmaya çalışılmıştır. Bu ara rejim döneminde sonuçta yine bazı gazetelerin yayını durdurulmuş, birçok kitap yasak olduğu gerekçesiyle toplatılmış, birçok gazeteci, yazar, yayıncı, kitapçı ve aydın kişi kitap yüzünden tutuklanmıştır (Kaynardağ, 1983, s. 2831; Kabacalı, 1990, ss. 196-197).

1970'li yılların başında yaşanan bir diğer önemli gelişme, Kültür Bakanlığının kurulmasıdır. Böylece, Millî Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı yayıncılık ve kütüphanecilik konusunda yetki paylaşımına gitmiş; ancak tam bir işbirliği gerçekleştirememişlerdir. Hatta bazen birbirlerini engelleyici bir tavır içine girmişlerdir. Buna en iyi örnek, Millî Eğitim Bakanlığının klasikleri yorumlarıyla birlikte yeniden basma programı son aşamasındayken, Kültür Bakanlığı tarafından yetki tecavüzü gerekçesiyle engellenmiş olması gösterilebilir (Köklü, 2001, s. 42; Kongar, 2005, s. 65).

Muhtıra sonrası Türkiye'de yayıncılık alanında çeşitli baskılar devam ederken, 1972 yılını UNESCO'nun "Dünya Kitap Yılı" ilân etmesi, "Herkes İçin

Kitap” sloganını ortaya atması ve yayın konusunda kişi hak ve özgürlüklerini vurgulayan “*Kitap Yasası*”nın bütün dünyada kabul edilmesi, yayıncılığımızı da olumlu yönde etkilemiştir (Nayır, 1972, s. 3).Yayıncılıktaki bu olumlu gelişmeler bir sonraki yılda da devam etmiş; 1973 yılının Cumhuriyet’in 50. Yılı olması nedeniyle devlet ve özel yayınevleri, birçok kitap yayınlamaya başlamışlardır. Böylece, o yıl yayıncılık alanında bir rekor kırılarak, 7479 kitap yayınlanmıştır (Kaynardağ, 1983, s. 2831).

1975 yılına gelindiğinde, Birinci Türk Neşriyat Kongresi’nden farklı olarak, plânlı kalkınma dönemi sonrası Kültür Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen İkinci Türk Yayın Kongresi’nde, komisyonlar tarafından hazırlanan raporlarda Birinci ve özellikle Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı’nın etkileri görülmektedir. Kongrede, birinciyle benzer şekilde yayıncılık alanında yaşanan sorunlar tartışılmış, gelecekte ülke yayıncılığının sağlıklı gelişebilmesi için, devlet ve özel kesim tarafından bir yayıncılık politikası belirlenmeye çalışılmıştır (İkinci Türk..., 1987). Birinci Türk Neşriyat Kongresi’nde kütüphaneciler hemen hemen hiç yer almazken, yayıncılığa paralel kütüphanecilik alanında yaşanan gelişmelerle birlikte, İkinci Türk Yayın Kongresi’nde kütüphanecilik alanında söz sahibi kişiler hem Kongrenin hazırlanmasında hem de komisyon çalışmalarında önemli görevler üstlenmişlerdir.

1970’li yılların sonlarında, Türkiye’de ekonomik ve siyasî açıdan tam bir kaos yaşanmaya başlanmıştır. Ülkede terör tırmanırken, Türk lirası hızla değer kaybetmiş ve bu gelişmeler toplumun her kesimini olumsuz yönde etkilediği gibi, yayıncılığa da zarar vermiştir (Candan, 2006, ss. 173, 250).

12 Eylül 1980 Askerî Darbesinin ardından, hazırlanan anayasanın, 07 Kasım 1982 tarihinde kabul edilmesiyle Türkiye’de yeni bir döneme geçilmiştir. 1961 Anayasası’nın aşırı özgürlükçü tutumuna bir tepki olarak hazırlanan 1982 Anayasası, basın-yayım konusunda da özgürlükleri kısıtlayıcı nitelikte hükümler içermektedir (Sağlam ve Soysal, 1983, ss. 45,48; Kabacalı, 1990, s. 224; 1982 Anayasası, 2011).

1970’li yılların sonlarında yaşanan siyasî bunalımlar sonucu güçlenmeye başlayan Türk-İslâm sentezi ideolojisi, 1980 sonrasındaki hükûmet politikalarında etkinliğini artırmıştır (Kongar, 2004, s. 251). 1980 sonrasında izlenen yayıncılık politikaları uyarınca, din kitabı üretiminde önemli bir artış kaydedildiği görülmektedir. 1981-1999 yılları arasında, din konusunda verilen eserlerin toplam eser sayısı içindeki oranı, %7 ile %10 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu oran, Cumhuriyet’in ilanı sonrası gerçekleşen en yüksek değerdir. Ayrıca, 1980 önce-

sinde din konusunda basılan eserler, İslâm dinini öğretmek amacı taşırken; 1980 sonrasında ise, daha çok İslâm felsefesi ve siyasî İslâm konularındadır (Toplu, 2002, s. 367).

1980'ler ile 1990'lı yılların başlarında kitap satışları yönünden gerileme kaydedilmiştir. Daha önceki yıllarda kitap tirajları 5000'lerdeyken, bu yıllarda 3000'lere, 1000'lere kadar gerilemiştir. Buna karşılık yayınevi ve yayınlanan kitap sayılarında artış gözlenmiştir. Büyük yayınevleriyle, okul kitabı yayıncıları krizden etkilenmezken, diğerleri zor günler geçirmişlerdir. Ansiklopedi yayıncılığıyla uğraşan yayınevleri de, gazetelerin promosyon olarak bu işe girmeleriyle başka alanlara yönelmek zorunda kalmışlar ya da kapanmışlardır. 1980'lerin sonları ile 1990'ların başlarında basım sanayinde tipo baskıdan ofsete geçilmiş ve bilgisayarların yaygınlaşması ile birlikte *masa üstü yayıncılık* doğmuştur. Böylece zaman, emek ve kaynaklardan tasarruf sağlanmıştır (Kabacalı, 2000, ss. 251, 258, 260; Candan, 2006, s. 251).

1991 yılında yapılan Üçüncü Yayın Kongresi ve Telif Hakları Kurultayı'nda, milli kültür, yazar, yayıncı, okuyucu sorunları ve telif hakkı konusu üzerinde durulmuş, saptanan sorunlara çeşitli çözüm yolları önerilmiştir (Üçüncü Yayın..., 1992). Kongrede değinilen bir diğer konu, ISBN (The International Standard Book Number) uygulamasının yaygınlaştırılması, ISSN (The International Standard Serial Number) uygulamasına ise geçilmesidir (Üçüncü Yayın..., 1992, s. 166). Halen dünyada yaygın olarak kullanılan ISBN, yayıncılık alanında, dağıtım, sipariş, envanter işlerini kolaylaştırmak amacıyla tasarlanan bir otomasyon sistemi olarak doğmakla birlikte, daha sonra bibliyografik denetim ve bilgiye erişim konularında kütüphanelerde de uygulama alanı bulan bir ISO (The International Organization for Standardization) standardıdır. ISBN'e ek olarak süreli yayınlar için de ISSN kullanılmaktadır. Ülkemizde ISBN uygulamaları 1987 yılında, ISSN uygulamaları 1992 yılında Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından başlatılmıştır (Gülle, 1989, ss. 3-4, 50; Dördüncü Ulusal..., 1998, s. 91; International ISBN Agency, 2001, ss. 1, 20).

1995 yılıyla birlikte Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri farklı bir boyut kazanmıştır. 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararının, 13 Aralık 1995 tarihinde Avrupa Parlamentosunda oylanarak kabul edilmesiyle, Türkiye 1996 tarihinden itibaren sanayi ürünlerinde Avrupa Birliği ile gümrük birliğine geçmiş ve Avrupa Birliği ile uyum çalışmaları kapsamında tüm kurumsal ve hukukî çerçeve gözden geçirilerek, rekabet ortamının güçlenmesini sağlayacak bir yeniden yapılanma süreci başlamıştır. 1996 yılında yaşanan bir diğer önemli gelişme ise, Türkiye'nin

uluslararası bilgi ağı internet’e erişimini sağlayacak iletişim omurgası Turnet’in faaliyete geçmesidir. Böylece, tüm dünyada olduğu gibi Türk yayıncılığı ve kütüphaneciliğinde de yeni bir dönem başlamaktadır (Candan, 2006, s. 203). Tüm bu gelişim ve değişimin etkileri, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı ve Yıllık Programlarında da hissedilmekte, plânda ve programlarda yer alan konular ve ele alınış biçimlerinde farklılık gözlenmektedir (Kongar, 2004, ss. 390).

1998 yılında gerçekleştirilen Dördüncü Ulusal Yayın Kongresi’nde dünyada ve Türkiye’de yaşanan teknolojik gelişmelere paralel, ilk kez elektronik yayıncılık konusu ele alınmıştır. Yine ilk kez başlı başına bir komisyonda, “Okuyucu, Yayıncı, Kitapçı, Kütüphaneci İlişkileri, Okuma Alışkanlığının Yaygınlaştırılmasında Kitle İletişim Organlarının ve Kütüphanelerin Rolü” başlığı altında yayıncılık ve kütüphanecilik ilişkileri irdelenmiştir (Dördüncü Ulusal..., 1998, ss. 65, 137).

2000’li yıllara gelindiğinde yayıncılık alanında yaşanan en önemli gelişmelerden biri Avrupa Birliği kriterlerine uygun, basın ve düşünce özgürlüğünü sağlayabileceği ve Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle ters düşmeyeceği gerekçesiyle yeni bir Basın Kanunu’nun hazırlanarak, 09 Haziran 2004 tarihinde Mecliste kabul edilmesidir (Basın Kanunu, 2004a; Basın Kanunu, 2004b, ss. 10-11). Ancak Kanun’un kabul edilmesi, basın-yayın alanındaki sansür ve kısıtlamalarda herhangi bir değişiklik yaratmamıştır.

2009 yılında gerçekleştirilen Beşinci Ulusal Yayın Kongresinde önceki kongrelerden farklı bir yöntem izlenerek, yönetim anlayışı çerçevesinde hareket edilmiş; Kongre Yürütme Komitesi yayıncı, yazar, çevirmen, telif ajansı, kitapçı, dağıtımçı gibi sektör temsilcilerinden ve eser sahiplerinden oluşturulmuştur. Kongrede, yayıncılık sektörü ve sorunları 11 ayrı başlık altında oluşturulan komisyonlarda tartışılmıştır. Komisyonların ele aldığı konuların çoğu kütüphanecilik ile ilintili olmakla birlikte, dokuzuncu komisyon “Kütüphanecilik ve Derleme Sorunları”na ayrılmıştır. Komisyon raporlarında elektronik/dijital yayıncılığa da değinilmiş, ancak bununla yetinilmeyerek kongre sonunda e-kitap, web yayıncılığı, e-kütüphane gibi konuların ele alınacağı bir “Dijital Yayın Kongresi” yapılması konusunda karar alınmıştır (Beşinci Ulusal..., 2009).

Günümüzde yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler, her alanda olduğu gibi yayıncılığın da sınırlarını zorlamakta, basılı kaynakların geleceği konusunda tartışma yaratmaktadır (Atılğan, 1994, s. 149). Elektronik yayıncılığın gelişmesiyle birlikte kâğıt, yayıncılığın tek temel ham maddesi olmaktan çıkmıştır. Matbaada olduğu gibi internetin icadı ve yaygın kullanılmaya başlanması, bilgi kayıt or-

talarının değişmesi, kütüphanelerin yapısında, materyal türünde, bilgiyi sunuş biçiminde, hatta adında bile değişiklik yaratmıştır. Elektronik yayıncılıkla birlikte yeni bir kütüphane türü olan e-kütüphaneler hayatımıza girmiştir. Elektronik yayıncılığın yakın bir gelecekte geleneksel yayıncılığın yerini alacağı düşünülmektedir. Yayıncılık alanındaki bu hızlı değişim kütüphanecilerin görevlerinde de farklılaşma yarattığından, kütüphanecilik eğitiminde⁵ de yeniden yapılanma ihtiyacı doğmuştur (Gürcan, 1999, s. 163; Çakın, 2000; Holbert, 2001; Beşinci Ulusal..., 2009, s. 43).

Elektronik yayıncılıktaki gelişmeler birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Elektronik yayınların özellikle internet ortamında erişimi sırasında kolayca kopyalanabilmesi, kopyalamayı caydırıcı nitelikte yeterli yasal düzenlemelerin olmayışı, önleyici nitelikte yeterli teknolojik çözümlerin bulunmayışı yayıncılar ve kütüphaneciler için sürekli gündemde kalan bir sorundur.

Elektronik yayıncılıkta yaşanan bir diğer sorun, elektronik yayınların derlenmesi konusunda ülkemizde henüz bir yasal düzenlemenin olmayışıdır. Yayıncılığın ve kütüphaneciliğin gelişimini olumsuz yönde etkilemekte olan bu sorunun çözümüne yönelik girişimler bugüne kadar başarıyla sonuçlandırılmamıştır.

Sonuç ve Öneriler

Müteferrika Matbaasının kuruluşundan önce ülkemizde genelde dini konulardaki el yazması kitaplar hakimiyetini sürdürmüş, el sanatlarının bir parçası olarak görülen kitapların estetik değeri de ön plâna çıkmıştır. Hattatlarca yazılıp çoğaltılan, tezhipçi ve nakkaşlarca süslenen, mücellitlerce ciltlenen kitap, ancak varlıklı kişilerin sahip olabileceği değerli, pahalı bir nesne hâline dönüşmüştür. Halk, kitap alamadığı gibi, henüz örgütlü bir yapıya kavuşmamış kütüphanelerin yetersizliği nedeniyle, buralardan da yeterince faydalanamamıştır.

Bu nedenden dolayı ki Müteferrika belirlediği kuruluş amaçları arasında, basım sayesinde kütüphaneler kurmak, öğrencilerin tahsilleri için gerekli olan kitaplara kolay erişebilmelerini sağlamak ve böylece ülke kalkınmasını gerçekleştirmek gibi bir maddeye yer vermiştir. Ayrıca matbaa kurma iznini alabilmek için dinî eserler basmayacağına, sadece eğitim için gerekli olan bilimsel eserleri basaca-

⁵ Elektronik yayıncılığın gelişerek, elektronik kaynakların kütüphanelerde yaygın olarak yer almasına değin lisans ve lisansüstü düzede verilen kütüphanecilik eğitimi, genelde basılı kaynaklarla ilgili kütüphanecilik işlemlerinin öğretilmesine dayanmaktaydı. (Tonta, 2000, s. 10).

ğına dair özellikle güvence vermek zorunda kalmıştır. Müteferrika Matbaasının kuruluşuyla birlikte, ülkedeki kütüphaneler basılı eserlerle tanışmış ve konu yönünden zenginleşmiştir.

Yayıncılık ve kütüphanecilik alanındaki asıl gelişmeler, Tanzimat sonrasında rastlar. 19’uncu yüzyılın ortalarından itibaren özel yayıncılığı teşvik eden yasal düzenlemeler yapılması, özel matbaaların açılması, telif hakları ile ilgili yasalarla eser sahiplerinin haklarının güvence altına alınması gibi önlemler Tanzimat’tan itibaren basılı eser sayılarında hızlı bir artış yaşanmasına sebep olmuştur. O yıllarda kütüphanelerde de önemli atılımlar gerçekleştirilmektedir. Maarif-i Umiye Nizamnamesi ile birlikte kütüphaneler eğitim hizmeti kapsamına alınırken, İstanbul’daki 69 vakıf kütüphanesinin 40 ciltlik basılı kataloğu hazırlanmaya başlanmış ve bu gelişmeleri Beyazıt Devlet Kütüphanesinin kuruluşu izlemiştir.

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet’in ilânı ile birlikte, Türk tarihinde yeni bir döneme geçilmiştir. Atatürk’ün önderliğinde gerçekleştirilen devrimlerle, Türk eğitim ve kültür hayatında, sosyal yapısında büyük bir değişim başlatılmıştır.

Bu devrimlerden biri olan Harf Devrimi, yayıncılık ve kütüphanecilik açısından büyük önem taşımaktadır. Devrim öncelikle yayıncılık alanında etkisini göstermiştir. Öteden beri dizgide büyük sorunlar yaratan Arap harflerinin bırakılması ile matbaacılıkta kolaylık sağlanmıştır. Yeni Türk harflerinin kolay öğrenilebilir olması nedeniyle, halkın okuma oranı yükselmiş ve böylece eğitim, kültür ve yayıncılık alanında büyük ilerleme kaydedilmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak, ülkedeki kütüphanelerin ve kütüphanelerdeki eserlerin sayısı da, günden güne artmıştır. Aynı zamanda, basılan eserlerinin yazı dilinin değişmesiyle, kütüphane materyalinin ağırlık noktasında da bir değişim gerçekleşmiştir.

Atatürk’ün talimatıyla hazırlanan 2527 sayılı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu ülkemiz yayıncılığı ve kütüphaneciliğinin bir dönüm noktası niteliğindedir. Kanun, hem yayıncılığı teşvik etmekte, hem de ülkede üretilen tüm basma yazı ve resimleri denetim altına almaktadır. Derlenen nüshalardan Kanunla belirlenen kütüphanelere verilmesiyle kütüphanelerin de gelişimine hizmet etmektedir. Ayrıca, Tanzimat’tan beri kurulması konusunda çabaların sürdüğü, Millî Kütüphanenin kuruluşunu da hızlandırmıştır. Yine bu kanun sayesinde Türkiye Bibliyografyası’nın yayınına başlanmıştır.

Yayıncılık Kongreleri yayıncılık ve kütüphanecilik etkileşiminin en yoğun yaşandığı oluşumlardır. Birinci Türk Neşriyat Kongresi hariç diğer dört kongrede, yayıncılık ve kütüphaneciliğin genelde ortak sorunları tartışılmış ve çözüm yolları üretilmiştir. Kongrelerde alınan kararların daha sonra uygulama alanı bulmasıyla

yayıncılık ve kütüphaneciliğin gelişimine olumlu katkı sağlanmıştır.

Yayıncılık alanında doğup kütüphaneciliği etkileyen bir diğer önemli gelişme ISBN ve ISSN uygulamalarıdır. Bu uygulamalar, yayıncılık alanında dağıtım, sipariş, envanter işlerini kolaylaştırmak amacıyla bir otomasyon sistemi olarak tasarlanmıştır. Ancak daha sonra, uluslararası bir bibliyografik denetim ve bilgiye erişim aracı olarak kütüphanelerde de uygulama alanı bulmuştur.

Matbaada olduğu gibi, İnternet'in icadı ve yaygın kullanılmaya başlanması, yayıncılık alanında radikal bir değişimi başlatmıştır. Bu değişimden dermesi, büyüklüğü, türleriyle kütüphaneler de nasibini almıştır. İnternet, kütüphanelerin hizmetlerini geliştirmesine olanak tanımış; yeni bir kütüphane türü olan elektronik kütüphaneler ortaya çıkmış ve hızla yaygınlaşmışlardır.

Ancak; olumlu gelişmelerin yanında, henüz çözümlenemeyen sorunlar da bulunmaktadır. Yayıncılık ve kütüphaneciliğin başlıca sorunlarından biri, yıllardır uygulanmakta olan sansür amaçlı yayıncılık politikaları, bir sürü yasaklamalar içeren basın-yayın alanındaki yasal düzenlemeler, kitapların toplatılması, kitap yüzünden gerçekleştirilen tutuklamalar, halkta kitaba karşı bir antipati ve okuma korkusu yaratmış olmasıdır. Buna bir de ekonomik nedenler eklenince, toplum okuma kültüründen iyice uzaklaşmıştır.

Topluma okuma kültürünün kazandırılmasında ve geliştirilmesinde hepimize büyük görevler düşmektedir. Okurları kütüphanelerden uzaklaştıran, kitapların suç unsuru olarak görsel medyada sergilenmesi önlenmeli, kitap okuma ceza olmaktan çıkarılmalıdır.

Elektronik yayınların internet ortamında erişimi sırasında kolayca kopyalanabilmesi, bu konuda yeterli yasal düzenlemelerin olmayışı, yayıncılar için sürekli gündemde kalan bir problem olmuş ve kütüphaneleri de olumsuz yönde etkilemektedir.

Mevcut yasal düzenlemelerin, teknolojiadaki değişiklikleri ve yenilikleri dikkate alacak şekilde, her türden bilgi üreticileri ve kullanıcılarının haklarını adil ve etkin şekilde koruyacak düzeye getirilmesi sağlanmalı ve uygulamalar kurumlar arası işbirliğine gidilerek denetim altına alınmalıdır.

Yayıncılık ve kütüphanecilik açısından elektronik yayınlarda yaşanan bir diğer sorun ise, derleme konusudur. Türkiye'de elektronik yayınların derlenmesiyle ilgili herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.

Basılı yayınların olduğu kadar elektronik yayınların da derlenmesinin, yayıncılığın ve kütüphaneciliğin gelişimindeki önemi unutulmamalı ve bu konuda gerekli adımlar biran önce atılmalıdır.

Yayıncılığın ve kütüphaneciliğın sorunları, ancak yayıncıların ve kütüphanecilerin çabalarıyla çözüme kavuşturulabilir. Bu nedenle Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinasyonunda yayıncılık ve kütüphaneciliğın olumlu gelişimini hızlandıracak ortak bir politika belirlenmesi ve bu politika çerçevesinde oluşturulacak daimi bir komite ile uygulamaya yönelik çalışmalar yapılması sağlanmalıdır.

Kaynakça

- 1924 Anayasası. 01 Eylül 2011 tarihinde <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm> adresinden erişildi.
- 1961 Anayasası. 01 Eylül 2011 tarihinde <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm> adresinden erişildi.
- 1982 Anayasası. 01 Eylül 2011 tarihinde <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm> adresinden erişildi.
- Acaroğlu, M. T., Malcles, L. N. ve Lheritier, A. (2003). *Batı’da ve Türkiye’de kaynakça tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Adıvar, A. A. (1982). *Osmanlı Türklerinde ilim*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Alpay, M. (1976). *Harf devriminin kütüphanelerde yansıması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Alpay, M. (1981). *Harf devriminin kütüphaneler açısından önemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Atatürk’ün Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1. dönem 4. yasama yılını açış konuşmaları. (1923). 01 Eylül 2011 tarihinde http://www.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/1d4yy.htm adresinden erişildi.
- Atılgan, D. (1994). Türkiye’de yayın hayatı: 1985-1994. *50. kuruluş yılında Millî Kütüphaneye armağan içinde* (ss. 149-157). Ankara: Millî Kütüphane.
- Basın Kanunu. (Kanun No: 5187). *T.C. Resmî Gazete* (25504, 26 Haziran 2004a)
- Basın Kanunu. (2004b). Genel gerekçe. *TBMM*. 31 Ekim 2011 tarihinde http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanunlar_gd.durumu?kanun_no=5187 adresinden erişildi.
- Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu. (Kanun No: 2527). *T.C. Resmî Gazete*, (2527, 02 Temmuz 1934).
- Baysal, J. (2010). *Osmanlı Türklerinin bastıkları kitaplar:1729-1875*. H. S. Keseroğlu ve İ. Mengülererek (Yay. Haz.). İstanbul: Hyperlink.

- Berkes, N. (1973). *Türkiye 'de çağdaşlaşma*. İstanbul: Bilgi.
- Beşinci ulusal yayın kongresi. (2009). 31 Ekim 2011 tarihinde <http://www.ulusalyayinkongresi.gov.tr> adresinden erişildi.
- Binark, İ. (1977). Matbaanın Türkiye'ye geç girişinin sosyal-psikolojik sebepleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(1), 23-47.
- Birinci Türk neşriyat kongresi. (1997). Ankara: Edebiyatçılar Derneği.
- Burke, P. (2001). *Bilginin toplumsal tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Candan, B. (2006). *Türkiye 'de Cumhuriyet döneminde yayıncılık ve kütüphanecilik etkileşimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çakın, İ. (2000). Bilgi profesyonellerinin eğitiminde yeniden yapılanma: Hacettepe üniversitesi örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(1), 3-17.
- Çakın, İ. (2004). Müteferrika matbaasının düşündürdükleri ve Avrupa'da basımcılığın etkileri: Gelecek için geçmişi anlamak. *Bilgi Dünyası*, 5(2), 153-167.
- Çakın, İ. (2005). Cumhuriyet'ten günümüze bilgi profesyonellerinin eğitiminde başlıca yönelişler. *Türk Kütüphaneciliği*, 01 Eylül 2011 tarihinde <http://tk.kutuphaneci.org.tr/index.php/tk/article/viewArticle/1953> adresinden erişildi.
- Çavdar, T. (1983). Halkevleri. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, içinde (c. 4, ss. 877-884). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dördüncü ulusal yayın kongresi. (1998). Ankara: Millî Kütüphane.
- Ersoy, O. (1959). *Türkiye 'ye matbaanın girişi ve ilk basılan eserler*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Ersoy, O. (1962). Kütüphaneciliğimizle ilgili belgeler. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 11(1-2), 22-28.
- Ersoy, O. (1966). *Kütüphaneciliğimizin sorunları*. Ankara: Anadolu Matbaası.
- Ersoy, Osman. (1998). *Kütüphaneciliğimizde 40 yıl*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Ertuğ, H. R. (1959). *Basın ve yayın hareketleri tarihi*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. (Kanun No: 5846). *T.C. Resmî Gazete*, (7981, 13 Aralık 1951).
- Galanti, A. (1947). *Türkler ve Yahudiler*. İstanbul: Tan Matbaası.
- Gerçek, S. N. (1939). *Türk Matbaacılığı*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Goniak-Kocikowska, K. (2001). Revolution and the library-from printing press

- to computer, how introduction of new media have influenced academic libraries. *Library Trends*. 01 Eylül 2011 tarihine http://findarticles.com/p/articles/mi_m1387/is_3_49/ai_75278307 adresinden erişildi.
- Gülle, M.T. (1989). *Uluslararası standart kitap numarası (ISBN) ve yayınevlerimiz*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Gürcan, H. İ. (1997). *Kitap yayıncılığı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Gürcan, H. İ. (1999). *Okuma alışkanlığı ile kitap yayıncılığının kültürel iletişim ve teknolojisine bağlı sorunları temelinde bir model önerisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- Holbert, G. L. (2001). Technology, libraries and the internet: A comparison of the impact of of the printing press and world wide web. *The Electronic Journal of Academic and Special Librarianship*. 01 Eylül 2011 tarihinde http://southernlibrarianship.icaap.org/content/v03n01/Holbert_g01.htm adresinden erişildi.
- İkinci Türk yayın kongresi*. (1987). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- İnuğur, M. N. (2002). *Basın ve yayın tarihi*. İstanbul: Der Yayınları.
- İskit, S. R. (1939). *Türkiye’de matbuat rejimleri*. İstanbul: Umum Müdürlüğü.
- İskit, S. R. (2000). *Türkiye’de neşriyat hareketleri tarihine bir bakış*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- International ISBN Agency. (2001). The international standard book number system. (2001). *İnternational ISBN Agency, Berlin*. 31 Ekim 2011 tarihinde <http://www.nlg.gr/eggrafa/pdf/ISBNmanual.pdf> adresinden erişildi.
- Jeltyakov, A. D. (1979). *Türkiye’nin sosyo-politik ve kültürel hayatında basın*. Ankara: Hürriyet Tesisleri.
- Kabacalı, A. (1990). *Başlangıcından günümüze Türkiye’de basın sansürü*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti.
- Kabacalı, A. (2000). *Başlangıcından günümüze Türkiye’de matbaa basın ve yayın*. İstanbul: Literatür.
- Kaynaradağ, A. (1983). Yayın dünyası. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde (c. 10, ss. 2824-2836). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Keseroğlu, H. (1983). Milli Kütüphane. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde (c. 5, ss. 1310-1311). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kongar, E. (2004). *21. yüzyılda Türkiye*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kongar, E. (2005). *Kültür üzerine*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Koşay, H. Z. (1960). “Kütüphanelere dair”, 1961 Anayasası. 01 Eylül 2011 tarihinde <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm> adresinden erişildi.

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni 9(1): 36-40.

Köklü, E. (2001). *Türkiye’de 1960 sonrasında kütüphanecilikteki yenilikler*. Ankara: Kültür Bakanlığı

Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu. (Kanun No: 1117). *T.C. Resmî Gazete*, (627, 07 Temmuz 1927).

Kütüphaneler komitesi raporu. (1961). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

Milli Kütüphane. (2011). Milli Kütüphanenin tarihçesi. 31 Ekim 2011 tarihinde <http://www.mkutup.gov.tr/menu/9> adresinden erişildi.

Milli Kütüphanenin Kuruluşu Hakkında Kanun. (Kanun No: 5632). *T.C. Resmî Gazete*, (7469, 29 Mart 1950).

Mystakıdıs, B. A. (2001). Osmanlı hükûmeti tarafından ilk kurulan matbaa ve bunun neşriyatı. *Türk Kütüphaneciliği*, 15 (4), 436-442.

Nayı, Y. N. (1972). 1972-kitap yılı. *Varlık*, (774), 3.

Ötüken, A. (1956). İstanbul kütüphaneleri hakkında 48 yıl önce zamanın sadrazamına sunulmuş bir rapor. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 5(3), 206-226.

Sağlam, F. ve Soysal, M. (1983). Türkiye’de anayasalar. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde (c. 1, ss. 18-54). İstanbul: İletişim Yayınları.

Soysal, Ö. (1983). *Türkiye’de çağdaş bibliyografik dokümanter hizmetlerin gelişimi*. Ankara: A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.

Soysal, Ö. (1998-1999). *Türk kütüphaneciliği* (6 c.). Ankara: Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü.

Soysal, Ö. (2007). *Türk kütüphaneciliği/Bilginin yazgısı*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Tonta, Y. (2000). Türkiye’de kütüphanecilik eğitiminin yeniden yapılanması. A. Yontar (Yay. Haz.). *Türkiye’de Kütüphane ve Enformasyon Biliminin Kurumsal Gelişimi* içinde (ss. 74-89). İstanbul: TKD 01 Eylül 2011 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/istanbul00.htm> adresinden erişildi.

Toplu, M. (2002). *Cumhuriyet döneminde Türkiye’de bilgi üretimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Üçüncü yayın kongresi ve telif hakları kurultayı.(1992). Ankara: Kültür Bakanlığı.

Yazıcı, M. (1984). *Atatürk’ün izinde millî eğitim kültür ve turizm bakanlıkları tarihi*. Ankara: Emel Matbaacılık.

Summary

With the invention of the printing press in the 15th century, which is one of the most important inventions of humanity in science and technology, information production increased, the reproduction and spread of information quickened, the prices of information resources decreased; and therefore the education level of humanity improved as more and more people could reach information resources as a result of these developments.

These developments were later followed by the Enlightenment in the 18th century, the Industrial Revolution in the early 19th century and gigantic science and technology inventions of the 20th century. It is a fact that even the fundamental values such as democracy and human rights evolved and spread as a result of the printing press and publishing. After the invention of the printing press the importance and sizes of libraries increased as well. Therefore one can state that the printing press changed the world from all aspects: cultural, social, political, economic and technological.

However, in our country, the development of the printing press could not follow the same trend. The printing press could only enter the Ottoman Empire 300 years after its invention. This delay affected our publishing, and based on that, our library science in a negative way. Still, in Turkey, the production and consumption of written information resources such as books and newspapers is very low compared to Western countries. It is also the same for our libraries, which are central information resources.

In this study, it is aimed to solve this problem by revealing the major reasons of this situation from a retrospective point of view. It is put as a hypothesis that “The strategies in media and publishing politics and technological developments in Turkey affect the development of libraries.”

Using literature survey and documents analysis as methodology, this study aim to reveal the interaction between publishing and library science from a historical perspective. As a result of the findings of this study the hypothesis claimed above is proved.